

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 27 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi, w sprawie z powództwa M. S. przeciwko J. S. o zapłatę zachowku, zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 18.400,37 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 stycznia 2010 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4.629,91 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, oddalając powództwo w pozostałej w części, a ponadto nadał wyrokowi w pkt 1 rygor natychmiastowej wykonalności co do kwoty 8.500,00 zł i obciążył pozwanego kwotą 127,24 zł tytułem zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych.

Postanowieniem z dnia 29 marca 2013 r. zawieszono postępowanie na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. z uwagi na śmierć pozwanego, a postanowieniem z dnia 1 lipca 2014 r. podjęto je z udziałem D. S. i M. D. jako następców prawnych zmarłego pozwanego.

Wyrok Sądu I instancji zaskarżyli apelacją pozwani w części, tj. w zakresie, w jakim w punkcie 1 orzeczenia zasądzone odsetki ustawowe od kwoty 18.400,37 zł od dnia 1 stycznia 2010 r. zamiast od daty wyrokowania. Postawiony rozstrzygnięciu zarzut sprowadzał się do naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. poprzez błędne ustalenie daty wymagalności roszczenia o zachówek, co skutkowało zasądzeniem odsetek za okres czasu, który nie znajdował oparcia w przepisach. W oparciu o tak sformułowany zarzut strona skarżąca wniosła o zmianę wyroku poprzez zasądzenie odsetek od kwoty zachowku od daty wyrokowania tj. od dnia 27 grudnia 2012 r., jak również zażądała zasądzenia od powoda na rzecz pozwanych kosztów postępowania odwoławczego w równych częściach na rzecz obu pozwanych.

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik powoda wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od skarżących zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna, a zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane w wyniku prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, które to ustalenia Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne, jak również w efekcie bezbłędnie zastosowanych przepisów prawa materialnego.

Na wstępie przyznać należy, iż zagadnienie biegu odsetek od roszczenia o zachówek budziło kontrowersje w doktrynie i judykaturze, a poglądy w kwestii tego zagadnienia nie były jednolite. Bez wątplenia można wyróżnić dwa przeciwstawne stanowiska dotyczące chwili wymagalności roszczenia o zapłatę zachowku. Według pierwszego z nich, roszczenie o zachówek należy kwalifikować jako bezterminowe i przyjęć trzeba, że jego wymagalność w myśl art. 455 k.c. przypada na chwilę otrzymania przez dłużnika wezwania do zapłaty (tak np. w wyroku SN z dnia 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, niepubl., w wyroku SA w Warszawie z dnia 23 marca 2007 r., VI ACa 1285/06, niepubl., w wyroku SN z dnia 6 marca 2014 r., V CSK 209/13, niepubl., w wyroku SA w Warszawie z dnia 6 maja 2014 r., VI ACa 1419/13, niepubl. lub w wyroku SA w Gdańsku z dnia 27 czerwca 2014 r., V ACa 316/14, niepubl.). Reprezentanci drugiego poglądu podkreślają, że skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie jego wysokości następuje według cen z chwili orzekania o zasadności roszczenia, to odsetki od tak ustalonego świadczenia pieniężnego powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania w sprawie, skoro dopiero wtedy określona zostaje kwota należnego świadczenia. Powyższe stanowisko znajduje oparcie przede wszystkim w uchwale SN z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNC Nr 10 z 1985 r., poz. 147 (ponadto w wyroku SN z dnia 25 maja 2005 r., I CK 765/04, niepubl., w wyroku SA w Warszawie z dnia 18 listopada 1997 r., I ACa 69/97, niepubl. lub w wyroku SA we Wrocławiu z dnia 2 marca 2012 r., I ACa 110/12, niepubl.).

Sąd odwoławczy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę stoi na stanowisku, że roszczenie o zachówek nie ma wynikającego z ustawy ani z właściwości zobowiązania terminu spełnienia świadczenia, a zatem staje się wymagalne, stosownie do art. 455 k.c., niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do zapłaty. W myśl natomiast art. 481 § 1 k.c., jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas

opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Z całą stanowczością trzeba podkreślić, iż wyrok w sprawie o zachówek nie ma charakteru kształtującego prawo, co ewentualnie mogłoby usprawiedliwiać pogląd, że rozmiar świadczenia nie jest znany do chwili wydania orzeczenia sądowego, a to dlatego, że powództwo wniesione w takiej sprawie jest typowym powództwem o zapłatę, a Sąd nie kształtuje rozmiaru świadczenia należnego uprawnionemu, ale jedynie rozstrzyga spór między stronami co do istnienia zobowiązania i jego wysokości. Tym samym orzeczenie sądowe w przedmiocie zachowku ma charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny, przez co odsetki za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty (tak w wyrokach SN z dnia 17 września 2010 r., II CSK 178/10, niepubl. i z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CSK 298/08, niepubl., a ponadto w wyroku SA w Warszawie z dnia 23 października 2012 r., I ACa 460/12, niepubl., w wyroku SA w Białymstoku z dnia 10 stycznia 2013 r., I ACa 688/12, niepubl. lub w wyroku SA w Katowicach z dnia 7 czerwca 2013 r., I ACa 183/13, niepubl.). Zauważyć też trzeba, że obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek należy do długów spadkowych, powstających z chwilą otwarcia spadku, co wynika z art. 991 i n. k.c. Natura prawna tego długu nie różni się zasadniczo od innych długów spadkowych, o jakich mowa w art. 922 § 3 k.c., z tym jedynie, że w sposób odmienny ustawodawca ukształtował tu zakres odpowiedzialności, co wynika z treści przepisu art. 1000 § 2 k.c. Ustalenie wysokości zachowku w toku postępowaniu na podstawie cen obowiązujących w chwili wyrokowania nie przesądza o tym, że od tej daty dopiero będą przysługiwały odsetki na rzecz uprawnionego. Czym innym bowiem jest chwila wymagalności świadczenia, następująca niezależnie od jego rozmiaru mogącego się zmieniać na przestrzeni pewnego okresu czasu, ale skutkująca – w myśl art. 481 k.c. – możliwością zgłaszania roszczenia o zapłatę odsetek za opóźnienie, a czym innym moment ustalenia wysokości świadczenia orzeczeniem o charakterze deklaratoryjnym. Ewentualna zmiana jego rozmiaru wskutek upływu czasu nie powinna skutkować ustaleniem, że zobowiązanie, wymagalne w myśl art. 455 k.c. w chwili wezwania dłużnika do zapłaty, przestaje być wymagalne w związku z ustaleniem jego wysokości wyrokiem Sądu, bowiem ostatecznie zasądzona wysokość zachowku nie ma znaczenia dla wymagalności samego roszczenia (tak np. w wyroku SN z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CSK 298/08, OSNC Nr 4 z 2009 r., poz. 107). O stanie opóźnienia w spełnieniu świadczenia z tytułu zachowku można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku (tak np. w wyroku SN z dnia 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12, niepubl.).

Powyższe rozważania nie pozwalają podzielić zapatrywań przedstawionych w złożonym środku zaskarżenia, wobec czego Sąd Okręgowy przyjął, że w przedmiotowej sprawie odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia winny być naliczane od daty wskazanej w przedmiotowym wyroku przez Sąd I instancji, a w konsekwencji, rozstrzygnięcie w zakresie zaskarżonym złożoną apelacją uznać należało za prawidłowe. W rozpoznawanej sprawie nie ulega wątpliwości, iż powód przed zainicjowaniem postępowania sądowego wzywał pozwanego do uregulowania należności z tytułu zachowku. Stosowne wezwanie zostało doręczone pozwanemu w dniu 17 grudnia 2009 r., przy czym w jego treści w sposób konkretny i precyzyjny została określona wysokość żądania oraz określony na dzień 31 grudnia 2009 r. termin spełnienia świadczenia. Pozwany, mimo częściowego uznania roszczenia, przed wszczęciem postępowania nie uiścił zachowku w żadnej części, a zatem zasądzenie odsetek dopiero od daty wyroku stanowiłoby niczym nieuzasadnione premiowanie strony pozwanej, która dobrowolnie nie wykonała swojego obowiązku w minimalnym choćby zakresie. Przechodząc do ostatecznej konkluzji, zgodzić się należy z Sądem I instancji, iż datą wyznaczającą obowiązek zapłaty odsetek jest dzień 1 stycznia 2010 r., czyli dzień następny po upływie terminu do spełnienia świadczenia określonego w wezwaniu do zapłaty, a nie zaś dopiero data wyrokowania, i od tej daty winni je powodowi uiścić skarżący jako następcy prawni J. S., dziedziczący jego zobowiązania.

Mając powyższe na uwadze Sąd Odwoławczy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację pozwanych jako bezzasadną.

Orzeczenie o kosztach postępowania odwoławczego zapadło w oparciu o przepis art. 98 k.p.c. Zasądzona solidarnie od pozwanych na rzecz powoda kwota 1.200,00 zł stanowi wynagrodzenie pełnomocnika powoda za pomoc prawną udzieloną w postępowaniu apelacyjnym, zaś jego wysokość określona została na podstawie § 12 ust. 1 pkt 1 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności

radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 490).